

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України**

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

Спеціальність “Музичне мистецтво”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І–ІІ рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006 – 16 ст.

Укладач	О. Д. Тринкіна – старший викладач Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського
Рецензенти:	Ю. В. Юхимик – кандидат філософських наук, докторант кафедри історії та теорії культури Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського М. М. Олексюк – професор Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка О. В. Непосєдова-Ціцівко – викладач-методист Київського вищого музичного училища ім. Р. М. Глієра
Відповідальний за випуск	А. І. Ткаченко
Редактор	Л. В. Московченко

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006
© Тринкіна О. Д., 2006

Обсяг курсу
Всього – 162 год.
Групових – 57 год.
Самостійних – 105 год.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет “Культурологія” є навчальною дисципліною, яка, забезпечуючи належний і необхідний майбутнім педагогам-музикантам рівень знання історії художньої культури як важливої складової загальної культури людства, сприяє всебічному розвитку творчого потенціалу особистості та ефективнішому залученню молоді до активної культуротворчої діяльності зі збереженням кращих загальнолюдських та національних духовних традицій.

Вивчення курсу “Культурологія” спрямоване на засвоєння важливих закономірностей становлення основних етапів історичного шляху культури людства, питань, пов’язаних з розвитком просторових, часових, синтетичних мистецтв, писемності, науки. Студенти знайомляться з важливими стильовими напрямками світового мистецтва, основними рисами провідних національних шкіл.

Курс спрямований на формування у студентів розуміння специфіки культуротворчих процесів, що мали суттєвий вплив на логіку становлення та зміни художніх періодів, стилів, напрямків як зарубіжного, так і вітчизняного мистецтва. Знайомство з багатоманітністю форм художньої культури людства та усвідомлення закономірностей їх розвитку безумовно сприятимуть формуванню свідомості, здатності глибоко проникати та адекватно професійно інтерпретувати багату спадщину зарубіжної та вітчизняної – музичної у тому числі – культури.

Важливим завданням курсу є висвітлення культуротворчої ролі України у світовому контексті, підкреслення унікальної національної специфіки здобутків її художньої культури та виховання на цьому тлі наступної генерації творчо налаштованих високоосвічених культурних діячів.

Методичні вказівки

Вивчення курсу “Культурологія” проводиться на третьому курсі музичного училища, коли студент має певне коло знань із всесвітньої історії, світової літератури, історії західноєвропейської музики.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва теми	Кількість годин
П'ятий семестр		
1.	Культура і мистецтво, їх місце у житті суспільства та людини.	1
2.	Культура первісного суспільства.	1
3.	Культура Стародавнього Сходу.	2
4.	Культура античного світу.	3
5.	Культура Візантії.	1
6.	Культура західноєвропейського Середньовіччя.	4
7.	Культура Відродження.	4
	Контрольний урок	1
	Всього годин.	17
Шостий семестр		
8.	Західноєвропейська культура XVII ст.	4
9.	Культура епохи Просвітництва.	4
10.	Культура першої пол. XIX ст.	4
11.	Культура другої пол. XIX ст.	4
12.	Культурне життя кінця XIX – поч. XX ст.	2
13.	Культура новітньої доби світової історії	4
	Контрольний урок	2
14.	Витоки української культури. Культура княжої доби.	2
15.	Християнство в історії української культури.	2
16.	Українська культура XIV–XVI ст.	2
17.	Українська культура XVII–XVIII ст.	2
18.	Українська культура XIX ст.	2
19.	Українська культура XX ст.	2
20.	Діалог культур: Україна в міжнародних зв'язках.	2
	Контрольний урок	2
	Всього годин	40
	Разом годин за весь курс	57

Примітка. У шостому семестрі пропонується проводити контрольні уроки двічі: після завершення розділів “Світова культура” та “Українська культура” відповідно.

Процес засвоєння тематичного матеріалу передбачає такі форми роботи:

- пояснення викладачем теоретичного матеріалу у формі лекцій;
- самостійна робота з підручниками та рекомендованою літературою;
- написання рефератів.

Значну роль в оволодінні теоретичними питаннями відіграють також відвідування музеїв, експозицій художніх виставок, перегляд слайдів, записів на комп'ютерній техніці.

Пояснення вчителем нового матеріалу дає студентів можливість логічно осмислити послідовність засвоєння даної теми. Під час викладу тематичного матеріалу бажано використовувати ілюстративний матеріал. Мистецькі твори (образотворчі, музичні, літературні тощо), які підбираються для показу на уроці, повинні відповідати таким вимогам:

1) бути характерними для даної культурної доби, конкретного її періоду, країни, художнього напрямку;

2) втілювати в собі найбільш загальні і типові риси світогляду та стилю даного майстра або школи.

Самостійна робота з рекомендованою літературою передбачає формування у студентів навичок дослідницької роботи з науковими джерелами та ґрунтовніше оволодіння тематичним матеріалом.

Написання студентами рефератів дає змогу поглиблено ознайомитись з мистецькими творами, які не вивчаються на уроках, та покликане стимулювати науково-дослідницьку творчість молоді.

У курсі “Культурологія” навчальним планом передбачено підсумовуючий контроль у формі диференційованого заліку в кінці шостого семестру.

Залік з даного предмета рекомендується проводити у таких формах:

- усна відповідь на конкретно поставлене викладачем запитання;
- письмова відповідь на питання у тестах;
- характеристика визначальних ознак художнього стилю (напряму) твору, репродукованого на ілюстраціях, слайдах тощо.

При укладанні даної програми врахований педагогічний досвід укладача, а також поради та зауваження рецензентів.

ЗМІСТ КУРСУ

Тема 1. Вступ. Культура і мистецтво, їх місце у житті людини та суспільства

Сутність і зміст поняття культури. Поняття етнічної, національної, регіональної, світової культур. Матеріальна та духовна культури і цивілізація. Мистецтво як органічна складова духовної культури. Поняття художнього образу та художнього мислення.

Видова класифікація мистецтв. Просторові мистецтва (архітектура, скульптура, живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво) та їх жанри. Часові мистецтва (музика, література) та їх жанри. Синтетичні види мистецтва (театр, хореографія) та їх жанри. “Технічні” види мистецтва (кіно, фотографія, телебачення, комп’ютерна графіка).

Тема 2. Культура первісного суспільства

Загальна характеристика первісної епохи та її періодизація (палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, бронза, залізо). Синкретизм первісної культури як нерозчленованість ранніх релігійних, моральних, художньо-образних та інших уявлень (тотемізм, фетишизм, анімізм, магія, табу).

Тема 3. Культура Стародавнього Сходу

Досягнення культури Месопотамії (Шумеро-Аккадська культура, культура Вавилону).

Культура Стародавнього Єгипту. Поява професійного мистецтва. Архітектура, скульптура, живопис, декоративно-прикладне мистецтво єгиптян. Містерії, їх роль у формуванні театрального мистецтва.

Культура стародавньої Індії (культура Хараппи та епоха “Ригведи”). Специфіка індійського мистецтва, його світський характер у поєднанні з релігійними та філософськими поглядами.

Культура Стародавнього Китаю, її унікальність. Своєрідність китайського мистецтва: триєдність каліграфії, поезії та живопису.

Вплив культури Індії та Китаю на світову культуру.

Тема 4. Культура античного світу

Особливості культури Стародавньої Греції. Періоди грецької культури (егейський, гомерівський, архаїчний, класичний). Філософія, література, театр. Антична архітектура, її ордери (іонічний, доричний, коринфський). Міфологічна основа художньої культури Стародавньої Греції. Вплив культури античної Греції на становлення культури Стародавнього Риму.

Культура Стародавнього Риму. Релігія, філософія, література, театр. Архітектура та образотворчі мистецтва Стародавнього Риму.

Світове значення античної культури.

Тема 5. Культура Візантії

Християнство та античні традиції як основа візантійської культури. Художня культура Візантії. Церковно-релігійне та світське мистецтво. Світове значення візантійської культурної спадщини. Роль візантійської духовної традиції у розвитку культури України та інших слов’янських народів.

Тема 6. Культура західноєвропейського Середньовіччя

Філософсько-ідеологічні погляди середньовіччя. Католицизм як духовна основа середньовічної західноєвропейської культури. Церковна, світська, народна культури середніх віків, їх особливості та здобутки. Романський та готичний художні стилі. Архітектура, скульптура, живопис, література. Театр Середньовіччя.

Тема 7. Культура Відродження

Загальна характеристика епохи, її гуманістичний характер. Італійський Проторенесанс. Творчість Данте, Петрарки, Бокаччо, Джотто. Раннє Відродження. Творчість Мазаччо, Боттічеллі, Донателло, Брунелескі.

Високе Відродження, його філософсько-естетичні основи. Творчість Леонардо да Вінчі, Рафаеля Санті, Мікеланджело.

Пізнє Відродження. Криза ренесансної культури (Тиціан, Тінторетто, Джорджоне).

Північне Відродження. Творчість художників Нідерландів (Я. Ван Ейк, Г. ван дер Гус, П. Брейгель-старший), Німеччини (А. Дюрер, Гольбейн-молодший, Кранах-старший), Франції (Ж. Фуке, Ж. Гужон, Ж. Пілон).

Література і театр епохи Відродження (Сервантес, Шекспір, Рабле, Лопе де Вега).

Вплив Відродження на світовий культурний розвиток.

Тема 8. Західноєвропейська культура XVII ст.

Вплив наукової революції VII ст. на формування світоглядних засад культури Нового часу. Особливості розвитку художньої культури XVII ст.: бароко та класицизм як протиборство двох пануючих художньо-естетичних течій. Художній стиль “бароко” у живописі (Караваджо, П.-П. Рубенс), скульптурі (Л. Берніні), архітектурі (Ф. Борроміні), реалістичність творчості Рембрандта. Прояв естетики класицизму в літературі (Лафонтен, Ларошфуко, Рембрандт), живописі (Н. Пуссен, Лоррен), архітектурі (Ж. Ардуен-Мансар). “Золоте століття” іспанського живопису (Ель Греко, Сурбаран, Рібера, Д. Веласкес).

Театр класицизму (Корнель, Расін, Мольєр).

Тема 9. Культура епохи Просвітництва

Соціально-економічні умови розвитку західноєвропейської духовної культури доби Просвітництва.

Енциклопедизм (Дідро, Ж.-Л. д’Аламбер, Руссо, Вольтер та інші). Література (Дж. Свіфт, Р. Бернс, П.-О. К. Бомарше, Гете, Шіллер), живопис (Ж.-Л. Давід, Ж. Б. Грез, Шарден). Розквіт художнього стилю рококо у живописі (Ватто, Буше, Фрагонар).

Розквіт англійського живопису (Хогарт, Рейнольдс, Гейнсборо).

Тема 10. Культура першої половини XIX ст.

Розвиток національних культур – основна ознака культурного життя Європи. Основні художні течії: класицизм, романтизм, реалізм. Романтизм в літературі (Гейне, Ламартін, Байрон, Гофман, Лермонтов, Е. По), живописі (Делакруа, Жеріко, Ф. Гойя), принципи реалізму в літературі (О. де Бальзак, Стендаль, Ч. Дікенс) та живописі (О. Дом’є, Г. Курбе). Роль барбізонської школи у формуванні засад імпресіонізму.

Тема 11. Культура другої половини XIX ст.

Роль позитивізму у формуванні науково-світоглядних засад культури другої половини XIX ст. Натуралістична школа у літературі (Г. де Мопассан, Е. Золя, А. Доде, Е. Гонкур). Виникнення імпресіонізму та символізму як альтернативи до натуралізму. Творчість Е. Мане як предтечі імпресіонізму. Огляд творчості К. Моне, К. Пісарро, О. Ренуара, Е. Дега, А. Сіслея.

Естетика символізму і її прояв в літературі (Ш. Бодлер, П. Верлен, А. Рембо, С. Малларме, М. Метерлінк). Символізм у живописі (Г. Моро, П. де Шаванн).

Тема 12. Культурне життя кінця XIX – поч. XX ст.

Особливості та загальні тенденції розвитку світової культури кінця XIX–поч. XX ст.

Поява декадентських настроїв як передвістя глибокої кризи культури. Творчість художників-постімпресіоністів (Сезанн, Гоген, Ван Гог) та її вплив на виникнення художнього авангарду (кубізм, експресіонізм, дадаїзм, фовізм).

Театр кінця XIX–поч. XX ст. (Метерлінк, Ібсен, Мейєрхольд).

Тема 13. Культура новітньої доби світової історії

Загальні тенденції розвитку світової культури у XX столітті. Три періоди історії культури. Перший період як організація продовження

культурних течій XIX ст. Зародження модернізму. Огляд основних напрямків та течій: експресіонізм (Е. Мунк, О. Кокошка, групи “Синій вершник, “Міст”), кубізм (П. Пікассо), фовізм (А. Матісс, М. Вламінк, А. Марке), футуризм (Л. Руссоло, Дж. Балла, К. Карра), дадаїзм (Тцара, Г. Балл), абстракціонізм (В. Кандинський, К. Малевич).

Другий період як посилення антитрадиційних, модерністських течій в культурі (20–40-ві роки). Розквіт сюрреалізму (С. Далі). “Театр абсурду” (Беккет, Іонеско).

Третій, повоєнний період як прояв, з одного боку, посилення кризових явищ в духовній культурі, і з іншого – активізація пошуку шляхів виходу з духовної кризи.

“Масова” та “елітарна” культури. Течії та напрямки, які зберегли зв’язки з попередніми культурними традиціями (національна романтика, неокласика, новий традиціоналізм, неореалізм).

Культура другої половини XX ст. – постмодернізм.

Тема 14. Витоки української культури. Культура княжої доби

Історичні передумови виникнення української культури. Культура дохристиянської Русі (писемність, усна народна творчість, архітектура, образотворче мистецтво, музика). Вплив культури Галицько-Волинської Русі на подальший культурний розвиток України.

Тема 15. Християнство в історії української культури

Роль християнства у формуванні самобутньої української культури, у становленні духовності українського етносу.

Огляд сакральної архітектури від Київської Русі до сучасності, типи храмів. Інтер’єр церков східного обряду. Іконостас.

Іконопис. Роль іконопису в українському живописі. Школи іконопису. Огляд головних ікон східного обряду.

Сакральне мистецтво кінця XX ст.

Тема 16. Українська культура XIV–XVI ст.

Суспільно–політичні та історичні обставини розвитку української культури. Розвиток освіти і наукових знань. Виникнення братських шкіл у Львові, Києві, Луцьку, Острозі. Роль П. Могили у розвитку освіти. Книгодрукування.

Ренесансний гуманізм на Україні у XVI ст. Діяльність Юрія Дрогобича, Павла Русина, Станіслава Оріховського, Герасима Смотрицького. Музика і театр. Виникнення шкільного театру. Формування особливостей українського стилю в архітектурі та образотворчому мистецтві.

Тема 17. Українська культура XVII–XVIII ст.

Вплив історичних подій на розвиток культури. Культура козацької держави: освіта, художнє життя. Роль Києво-Могилянської академії у розвитку української держави та культури слов’янських народів. Діяльність Григорія Сковороди, Симеона Полоцького, Феофана Прокоповича. Козацькі літописи Г. Грабянки та С. Величка.

Архітектура, образотворче мистецтво, декоративне і ужиткове мистецтво. Театр (шкільні драми, вертеп).

Тема 18. Українська культура XIX ст.

Періоди національно-культурного відродження на Україні в XIX ст. Розвиток освіти та науки, заснування університетів у Харкові та Києві. Розвиток професійного театру. Театр корифеїв, аматорські гуртки. Діяльність І. Котляревського, Г. Квітки-Основ’яненка., М. Старицького, Тобілевичів, М. Заньковецької.

Розвиток архітектури (А. Меленський), скульптури (І. Маргос, М. Микешин), живопису (К. Трутовський, С. Васильківський, М. Мурашко, О. Слостіон).

Роль Т. Шевченка в історії духовної і художньої культури України.

Національно-культурне відродження у Галичині. Діяльність “Руської трійці”: А. Вахнянина, І. Франка, М. Грушевського.

Тема 19. Українська культура ХХ ст.

Основні етапи в історії української культури ХХ ст. Тенденції національно-культурного відродження: література (В. Сосюра, П. Тичина, М. Вороний, Б. Лепкий, М. Рильський, М. Зеров), драматургія та театр (Леся Курбас, В. Винниченко, М. Куліш), образотворче мистецтво (Г. Нарбут, І. Труш, М. Бойчук, О. Новаківський), архітектура (В. Кричевський), скульптура (О. Архипенко).

Трагічні наслідки “розстріляного відродження”.

Культура в умовах національно-державного відродження.

Тема 20. Діалог культур: Україна в міжнародних зв'язках

Особливості культурних проявів в українській діаспорі Канади, США і Латинської Америки, Австралії, країн Західної Європи. Діяльність Р. Жука, Т. Геврика (архітектура), В. Курилика, М. Левицького, Г. Новаківської, С. Гординського (образотворче мистецтво), Л. Молоджанина, Б. Мухіна, Г. Крука (скульптура), В. Барки, І. Багряного, Б. Бойчука, Б. Рубчака (література), Вірляни Ткач (театр).

Взаємозв'язки української культури з культурами слов'янського світу (Росія, Білорусія, Болгарія, Польща, Чехія). Діяльність на теренах сусідніх держав представників літератури (М. Драгоманов, І. Франко, М. Костомаров, П. Куліш, М. Максимович, Т. Шевченко, О. Теліга, О. Ольжич, О. Олесь, Є. Маланюк та інші), образотворчого мистецтва (І. Мартос, М. Козловський, А. Лосенко, Д. Левицький, В. Боровиковський, “передвижники” К. Трутовський, М. Ге, М. Ярошенко, І. Рєпін, М. Пимоненко, авангардисти К. Малевич, О. Архипенко, М. Бойчук), науки (М. Грушевський, І. Пулюй, Д. Антонович).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Абрамович С., Чикарькова М.* Світова та українська культури: навчальний посібник. – Львів: Світ, 2004
2. *Греченко В. та інші.* Історія світової та української культури. – К., 2000.
3. *Закович М., та інші.* Українська та зарубіжна культура. – К., 2001.
4. *Історія української культури / Ред. І. Крип'якевича.* – К., 1994.
5. *Каждан А.* Византийская культура. – М., 1968.
6. *Кордон М.* Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. К., 2002.
7. *Куманецький К.* История культуры Древней Греции и Рима. – М., 1990
8. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури.* – Львів, 1990
9. *Левчук Л. та ін.* Історія світової культури. – К., 2000.
10. *Огієнко І.* Українська культура. – К., 1991.
11. *Полікарпов В.* Лекції з історії світової культури. – К., 2000.
12. *Теорія та історія світової та вітчизняної культури: Курс лекцій.* – К., 1993.

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач О. Д. Тринкіна

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк.0,93. Наклад 100 прим.

Видавництво – Київ: “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206-47-29, 206-47-21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.